

■ Cultuur

■ Economie

■ Jeugd

■ Milieu

■ Opvang en zorg

Over de grens

■ Recreatie

■ Sociaal

■ Wonen

De Wereldwinkel

Jeroen Flamman

Introductie

De Wereldwinkel verkoopt cadeaus en levensmiddelen uit ontwikkelingslanden. De spullen die in de wereldwinkels worden verkocht komen uit drie continenten: Afrika, Azië en Latijns Amerika. De producten zijn gemaakt met respect voor mens en milieu. Houtsnijwerk van de Ashanti's uit Ghana, kleurige puzzels uit Sri Lanka en keramiek uit Peru; trendy sieraden, authentieke muziekinstrumenten, woonaccessoires en bijzondere bureauartikelen. En levensmiddelen, zoals koffie, thee, cacao, sauzen, chutneys en wijn. Omdat de producenten - zoals zilversmeden, pottenbakkers en koffieboeren - er een rechtvaardige prijs voor krijgen, kunnen ze een menswaardig bestaan opbouwen.

Iets kopen in één van de 400 wereldwinkels in Nederland betekent het bevorderen van de eerlijke handel en steun aan de ontwikkeling van kleine producenten op het zuidelijk halfrond.

Een wereldwinkel probeert zoveel mogelijk producten te verkopen. Een hoge omzet voor de wereldwinkels betekent ook een hoge omzet voor de producent die de producten heeft gemaakt.

Producenten willen dat wereldwinkels bij hen blijven kopen. Dan weten ze zeker dat ze werk hebben.

Met een aantal (internationale) organisaties zijn doelen geformuleerd die door de wereldwinkels worden nagestreefd:

1. De levensomstandigheden en het welzijn van producenten verhogen door de toegang tot de markt te verbeteren, door producentenorganisaties te versterken, door een betere prijs te betalen en door continuïteit in handelsrelaties te bieden.
2. Ontwikkelingsmogelijkheden voor kansarme producenten stimuleren, in het bijzonder van vrouwen en inheemse volkeren, en kinderen te beschermen tegen uitbuiting tijdens de productie.
3. Consumenten bewust maken van de negatieve gevolgen van de conventionele internationale handel, zodat deze aangezet worden hun koopkracht op positieve wijze uit te oefenen.
4. Een voorbeeld van partnerschap via handel stellen, door dialoog, transparantie en respect.

5. Campagnes te voeren om de regels en de praktijk van de conventionele internationale handel te veranderen.
6. De mensenrechten beschermen door sociale rechtvaardigheid, een goede omgang met het milieu en economische zekerheid te bevorderen.

Initiatief

Het idee dat je beter producten kunt kopen van de Derde Wereld dan er geld naar toe te sturen, spreekt steeds meer mensen aan. Wereldwinkels krijgen dan ook steeds meer klanten en nieuwe wereldwinkels schieten als paddestoelen uit de grond. In 1969 startte de eerste wereldwinkel. Nu telt Nederland er ongeveer vierhonderd. In heel Europa zijn er ruim drieduizend. En ook in Japan en de Verenigde Staten zijn wereldwinkels te vinden.

Halverwege de jaren zeventig deden de ontwikkelingslanden voor het eerst georganiseerd van zich spreken in de United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD), als tegenhanger van de GATT, de General Agreements on Tariffs and Trade.

Het Derdewereldwinkel idee ontstond tijdens de tweede UNCTAD-conferentie in 1968, en had betrekking op de rietsuikeracties. Een Derdewereldwinkel was een actiemodel, om door middel van de verkoop van rietsuiker te laten zien hoe de wereldhandel functioneert en hoe de rijke landen stelselmatig hoge invoerbelastingen op producten uit ontwikkelingslanden leggen (op suiker was dat toen 50 cent per kilo), waardoor deze landen geen kans kregen hun producten in de rijke landen te verkopen.

Volgens dat actiemodel ontstond in Nederland binnen een jaar de eerste wereldwinkel, in Breukelen. En al gauw volgden er meer, op initiatief van kleine groepen betrokken en gedreven mensen, veelal lokale vredesbewegingen, vanuit een behoefte informatie te verschaffen en actie te voeren ten behoeve van de problemen van de derde wereld. Het doel van de toenmalige wereldwinkels was dan ook de bevordering van de sociaal-politiek-economische herstructurering die nodig is om tot een rechtvaardige werldsamenleving te

komen. Wereldwinkels poogden dit te bereiken door het geven van informatie over de problemen en de producten van de ontwikkelingslanden. De initiatieven waren veelal kleinschalig en praktisch, bijvoorbeeld met een aantal producten op de markt gaan staan en huis-aan-huis verkopen. Langzamerhand kregen de wereldwinkels vaste voet aan de grond, konden zich beter organiseren (voornamelijk als stichting), en tegenwoordig is iedere wereldwinkel aangesloten bij de landelijke vereniging van wereldwinkels. In totaal zijn zo'n 400 wereldwinkels aangesloten bij de landelijke vereniging met een achterban van maar liefst 12.000 vrijwilligers.

Profijtgroepen

Wereldwinkels bedrijven eerlijke handel, fair trade, ten dienste van de producenten van de wereldwinkelproducten. Kleine koffieboeren, zilversmeden, houtsnijders, die vaak thuis werken en met weinig middelen hun producten maken. Veel van de producenten zijn achtergesteld door economische of geografische factoren, gebrek aan ervaring of gebrek aan hulpbronnen. Het leven is moeilijk voor ze, omdat ze geen goede huisvesting, onvoldoende of slecht voedsel hebben. Of omdat hun kinderen niet naar school kunnen en ze geen goede medische voorzieningen kunnen betalen. Vaak zijn de producenten aangesloten bij een grotere organisatie. Deze producentenorganisaties kunnen sterk van elkaar verschillen, onder meer afhankelijk van de regio en van het product. Zo zijn er federaties van producenten, coöperaties, familiebedrijfjes, werkplaatsen voor gehandicapten, overheidsorganisaties, particuliere bedrijven, en in toenemende mate ook noordelijke groepen die artikelen produceren in het kader van de sociale economie. Ook de omvang van de groepen kan nogal uiteenlopen. Maar wat al deze groepen gemeen hebben is dat ze 'achtergesteld' zijn. Meestal opereren ze in de informele economie waar de lonen en inkomsten laag, uitkeringen vrijwel onbekend en de arbeidsomstandigheden moeilijk zijn. De moeilijkheden die deze groepen ondervinden, worden vaak nog verergerd door discriminatie.

De verkoop aan de wereldwinkels verschaft hen een inkomen dat anders zou ontbreken. De verkoop aan de wereldwinkels biedt meer zekerheid voor de toekomst; het geeft toegang tot een markt die anders ontoegankelijk zou zijn gebleven. Daarnaast kunnen de producenten proberen reguliere afzetkanalen aan te boren, door hun producten aan andere winkels dan de wereldwinkels te verkopen. Bijvoorbeeld door naar beurzen in Europa te gaan, contacten te leggen met commerciële handelaren, enzovoort. Dit wordt sterk gesti-

muleerd om te voorkomen dat producenten al te afhankelijk worden van de fair-trade. Voor producenten is ook belangrijk, dat ze een deel van de prijs vooruitbetaald kunnen krijgen bij wijze van voorfinanciering. Bovendien bieden veel fair-trade organisaties ondersteuning, bijvoorbeeld met een cursus marketing of de ontwikkeling van nieuwe producten.

Producenten krijgen een gegarandeerde eerlijke prijs en bepalen zelf hoe ze de toeslag van de eerlijke handel het best kunnen besteden. Veel organisaties investeren in productverbetering, het ontwikkelen van financiële, technische of bestuurlijke capaciteit, of het verbeteren van gebouwen. Andere gebruiken het geld onder meer voor onderwijs, gezondheidszorg, huisvesting en sociale premies. Bij een extreem ongunstige marktsituatie betekent de toeslag soms net het verschil tussen wel of geen honger voor een producentengezin, of tussen wel of niet wegtrekken naar de stad.

Werkwijze

Wereldwinkels kopen hun producten in bij importeurs, aangesloten bij fair-trade organisaties en erkend door de Landelijke Vereniging van Wereldwinkels. Zo'n erkenning betekent dat de leverancier voldoet aan de regels die voor de eerlijke handel zijn opgesteld. Dat zijn in het kort:

- Handel met respect voor mens en milieu;
- menswaardige omstandigheden en zorg voor gelijke behandeling van mannen en vrouwen
- duurzame handelsrelaties met producenten en een goede prijs voor hun producten;
- ondersteuning bij productontwikkeling;
- inzicht in doel en werkwijze van alle handelspartners.

Om de erkenning te krijgen, worden importeurs uitgebreid onderzocht. Om de garantie te kunnen blijven geven dat de producten eerlijk zijn, worden er ieder jaar controles gehouden bij de importeurs die al erkend zijn. De erkende importeurs doen veel meer dan alleen producten inkopen. Ze ondersteunen de producenten regelmatig door bijvoorbeeld nieuwe productiemethoden te ontwikkelen. Of door workshops te geven over de trends op de Europese markt.

De landelijke vereniging voor wereldwinkels wil veranderingen van de wereldhandelsstructuren bevorderen die nodig zijn om te komen tot een meer rechtvaardige wereldhandel en -samenleving. Hierbij onderscheiden ze drie functies:

1. Verkoop c.q. bevordering van de verkoop van alternatieve handelsproducten.
2. Voorlichting en bewustwording, over de producten van de alternatieve handel, over de invloed

van de reguliere handel en de invloed van bestaande handelspolitiek op het dagelijks leven van mensen in ontwikkelingslanden.

3. Politieke actie ten aanzien van ontwikkelingen op de markt en de handelspolitiek en het oproepen tot veranderingen ten gunste van ontwikkelingslanden en kleine producenten.

Naast de eerlijke handel geven de wereldwinkels voorlichting aan hun klanten en een breder publiek. Dit gebeurt via informatie bij productverkoop, informatieve activiteiten, een koffieproeverij, een modeshow, publicaties in de media. De informatieve activiteiten krijgen nog een extra dimensie doordat aan de consument een directe en praktische mogelijkheid wordt geboden om via koopgedrag woorden in daden om te zetten.

Wereldwinkels verhogen door de groei van hun marktaandeel en andere vormen van alternatieve handel (bv. door de promotie van koffie met het Max Havelaar keurmerk in supermarkten) de druk op de reguliere handel om ook op duurzame wijze handel te drijven (goede prijzen, verantwoord sociaal beleid).

Door middel van politieke actie wordt de overheid nationaal en internationaal onder druk gezet om handelsbarrières voor producenten in ontwikkelingslanden te slechten, de prijzen voor grondstoffen te verhogen en sociale clausules in te voeren in handelsverdragen.

Organisatie

De afzonderlijke wereldwinkels zijn veelal als stichting georganiseerd. Met een bestuur, dagelijkse winkelleiding en veel vrijwilligers. Naast de winkelopbrengsten laten veel winkels zich sponsoren en/of subsidiëren en komen via donaties gelden binnen. De gezamenlijke omzet van alle aangesloten winkels loopt in de miljoenen.

Met informatie activiteiten worden zo'n kwart miljoen mensen bereikt. Ruim 80% van de Nederlandse bevolking kent de wereldwinkel. De wereldwinkels hebben een duidelijk eigen positie veroverd in Nederland.

Ontwikkeling

De groei van de fair-trade markt is bemoedigend. Maar hoe sterk de groei ook is, de markt is niet – en wordt misschien ook nooit – groot genoeg voor de producten van al die miljoenen kleine boeren, die zich inspannen voor de ontwikkeling van hun eigen regio. Ook kan de eerlijke handel weinig doen voor de arbeiders in de industrie, en in de meeste gevallen ook niet voor de arbeiders op grootschalige plantages. Daarom behoort het tot de belangrijkste taken van de eerlijke handel om mensen bewust te maken van de steeds slechtere omstandigheden waaronder de meeste internatio-

nale handel en productie plaatsvindt. En om campagnes te voeren om daar verbetering in te brengen. Deze campagnes richten zich op het reguliere bedrijfsleven, met name multinationale ondernemingen, om hen te bewegen tot een verantwoorde opstelling in de internationale handel. En ook op politieke instanties die verantwoordelijk zijn voor de wetgeving ten aanzien van productie en handel. Tegenover de reguliere handel wordt eerlijke handel gepresenteerd als een operationeel alternatief en een symbool van 'best practice'.

Fair-trade heeft laten zien dat het niet iets marginaals is en al helemaal niet een ongericht projectiel; het is juist een van de weinige formules uit de ontwikkelingssamenwerking die een doorslaand succes zijn geworden. Fair-trade is tegenwoordig een verschijnsel dat vrij goed is ingeburgerd in vrijwel alle Europese landen. Er zijn vruchtbare banden aangegaan met sommige consumentengroepen. De distributiekanaalen worden nog steeds uitgebreid en zijn inmiddels wijd vertakt. Deze kanalen hebben zelfs banen opgeleverd in Europa. Hoewel het bijzonder moeilijk te schatten is hoeveel geld in de fair-trade omgaat, met zekerheid kan gesteld worden dat de jaarlijkse globale nettowaarde van de detailhandel in Europa hoger ligt dan 260 miljoen euro.

De opstelling van de traditionele industriële consortia is bovendien het beste bewijs dat dit initiatief is aangeslagen. Sommige van deze ondernemingen blijken best gevoelig voor de promotiecampagnes voor fair-trade op de markt. Zozeer zelfs dat zij met eigen specifieke productielijnen zijn gekomen, die zich houden aan eerlijke criteria en die duidelijk herkenbaar zijn voor het grote publiek. De resultaten die de laatste tijd zijn geboekt, zijn grotendeels toe te schrijven aan twee complementaire ontwikkelingen: de professionalisering van de fair-trade beweging en het ontstaan van een sterke Europese dimensie.

Maar de wereldwinkelproducten blijven in een soft imago hangen. De kopersgroep raakt min of meer verzadigd en vooral jongeren laten het afweten. De oké banaan en de koffie moeten 'gewoon' worden. Gewone, lekkere of hippe producten die je koopt omdat ze lekker of hip zijn. Zoals bijvoorbeeld het nieuwe jeansmerk Kuyichi, een eigentijds merk voor de bewuste en modegevoelige jonge consument.

De Wereldwinkels gaan mee in deze trend met een nieuw winkelconcept waarmee de eerste winkels vorig jaar zijn ingericht. Modern, kleurrijk en aansprekend voor een breed en jong publiek. De

Wereldwinkel wordt een bijzondere cadeauwinkel, waar je originele cadeaus kunt kopen. Cadeaus met een boodschap: koop je iets in de Wereldwinkel, dan draag je ertoe bij dat de producenten op een goede manier worden behandeld.

Informatie

Informatie in deze tekst is ontleend aan de website van de Landelijke Vereniging van Wereldwinkels, aan websites van afzonderlijke wereldwinkels en aan Fair Trade jaarboeken.

Landelijke Vereniging van Wereldwinkels
Catharijnesingel 82
3511 GP Utrecht
Tel. (030) 231 63 12
E-mail lvww@wereldwinkels.nl
Website www.wereldwinkels.nl

Over de grens

Stichting Gered Gereedschap

Jeroen Flamman

Introductie

Stichting Gered Gereedschap is een landelijke vrijwilligersorganisatie die gebruikt gereedschap inzamelt, opknappt en op aanvraag verstuurt naar kleinschalige ontwikkelingsprojecten in Afrika, Azië en Latijns-Amerika. Op veel plaatsen in de wereld is het niet makkelijk om aan gereedschap te komen. Of je nu stoelen maakt, kleding naait of huizen bouwt; goed gereedschap is een eerste vereiste om er ook daadwerkelijk je brood mee te kunnen verdienen. In veel landen moet gereedschap geïmporteerd worden. Dat maakt de aanschaf van gereedschap tot een kostbare zaak. En lastig, want veel geld is er vaak niet. Tegelijkertijd wordt er in Nederland veel overcompleet gereedschap weggegooid. Stichting Gered Gereedschap brengt vraag en aanbod bij elkaar, door overcompleet gereedschap in Nederland in te zamelen, op te knappen en aan te bieden aan kleinschalige organisaties in ontwikkelingslanden. Vanuit Amsterdam coördineert de stichting ± 200 inzamelpunten waar particulieren en bedrijven gebruikte gereedschappen kunnen inleveren. Dit gereedschap wordt vervolgens in ruim 30 zelfstandige werkplaatsen nagekeken, schoongemaakt en gerepareerd aan de hand van vaste kwaliteitseisen. Stichting Gered Gereedschap is een geregistreerde non-gouvernementele organisatie met een politiek en religieus neutrale achtergrond. Het werk van de stichting wordt gefinancierd uit fondsenwerving, sponsoring en particuliere donaties.

Initiatief

De Stichting Gered Gereedschap is op 26 juli 1982 geboren in de achtertuin van Laura Dols in Amsterdam. In Engeland bestond de organisatie 'Tools For Self Reliance' op dat moment al enkele jaren. Het is Laura Dols die het redden van gereedschap over Het Kanaal gehaald heeft om het in Nederland op poten te zetten. Vijf jaar na oprichting, in 1987, telde Gered Gereedschap 75 plaatselijke groepen en groeide het aantal verscheppingen van 4 in 1983 naar 23. Het reddingswerk blijkt aan te slaan. De redenen van deze vermenigvuldiging liggen in de eerste plaats in de eenvoudige logica van de doelstelling. Gered Gereedschap geeft mensen in de Derde Wereld letterlijk en figuurlijk de instrumenten in

handen voor de opbouw van een zelfstandige toekomst. In de tweede plaats zijn het de werkzaamheden zelf die een aantrekkingskracht hebben. Niet praten, maar doen. Het werk van Gered Gereedschap trekt mensen met zeer verschillende achtergronden. Het merendeel van hen wordt toch gevormd door mensen met technische kennis. Zij willen deze kennis, veelal voor het eerst, inzetten voor concrete ontwikkelingshulp.

De Stichting Gered Gereedschap bestaat nu al ruim 21 jaar en inmiddels hebben meer dan 750 projecten dankzij het Nederlandse gereedschap een sterke impuls kregen. Gered Gereedschap is geen ééndagsvlug van een paar hemelbestormers.

Profijtgroepen

Gered Gereedschap steunt kleinschalige lokale initiatieven die leiden tot economische zelfstandigheid. In aanmerking komen lokaal georganiseerde projecten gericht op de bevordering van inkomstenverwerving, zelfvoorziening en/of werkgelegenheid. Extra voorkeur genieten projecten met een educatief karakter en projecten waarbij aandacht wordt gegeven aan de positie van vrouwen, gemarginaliseerde groepen, ecologisch bewustzijn en/of milieubescherming. De stichting ondersteunt alleen aanvragen waarbij de doelgroep zowel bij de voorbereiding en besluitvorming als bij de uitvoering van het project betrokken is. Voor alle aanvragende organisaties geldt dat zij in staat moeten zijn om voldoende informatie te verschaffen over de doelstellingen en werkwijze van het project, alsmede over de ontwikkeling van het project en het gebruik van het gereedschap na een eventuele donatie.

Er wordt in principe geen gereedschap geleverd aan particulieren/individuen, organisaties die ruimschoots worden ondersteund door andere (internationale) fondsen, grootschalige en reeds langlopende projecten, organisaties in Oost-Europa en staatsinstellingen die naast een formele staatsbinding ook in grote mate door de staat worden gefinancierd.

Werkwijze en organisatie

Gered Gereedschap levert met name handgereedschap en klein elektrisch gereedschap. De te leveren hoeveelheid is afhankelijk van de aanwezige

voorraden en omvat minimaal één kubieke meter. Het gaat om vakgebieden als houtbewerking, metaalbewerking, autotechniek, bouw en constructie, elektramontage en kleermakerij (naaimachines).

De stichting stuurt nooit geld en levert geen gespecialiseerde zware machines, landbouwgereedschap, bouwmaterialen, huishoudelijke apparatuur of kantoorbenodigdheden.

Naast de levering van gereedschappen voorziet de stichting ook in het transport naar de dichtstbijzijnde haven in het land van bestemming (voor landen zonder directe zeeverbinding wordt zo mogelijk ook binnenlands transport verzorgd). De aanvragende organisatie hoeft niet te betalen voor het gereedschap en transport maar is wel verantwoordelijk voor de kosten van inkleding en vervoer naar de uiteindelijke plaats van bestemming. Hoewel de gereedschappen worden verstuurd met alle nodige documenten en een giftcertificaat (benodigd voor vrijwaring van invoerrechten) kan het voorkomen dat de plaatselijke autoriteiten alsnog inkleding- en opslagkosten in rekening brengen. Stichting Gered Gereedschap kan hiervoor geen verantwoording dragen en kan niet tegemoet komen in, of bemiddelen bij, de betaling van deze kosten. Aanvragende organisaties moeten in staat zijn mogelijke bijbetalingen te financieren en moeten tevens rekening houden met de vaak ingewikkelde procedures rond het inkleden van goederen. Alvorens een aanvraag in te dienen is het dus van groot belang om informatie in te winnen over de lokale inkledingprocedures en regelgeving en mogelijkheden te onderzoeken voor het verkrijgen van een volledige vrijwaring van invoerrechten.

De landelijke Stichting Gered Gereedschap beschikt over 118 inzamelpunten. Dit zijn plaatsen in Nederland waar gereedschap ingeleverd kan worden. In veel wereldwinkels, lokale ijzerwaren-zaken en particuliere schuurtjes kan gereedschap ingeleverd worden. Daarnaast staat er in de ingang van alle Praxisvestigingen een Gered Gereedschap inzamelbak.

Er zijn 30 verschillende werkplaatsen actief, met veel enthousiaste vrijwilligers en een aantal ID-banen. De vrijwilligers van de verschillende werkplaatsen halen het gereedschap bij de omliggende inzamelpunten op en sorteren het. Per project wordt het gereedschap, aan de hand van een door het project aangevraagde gereedschapslijst piekfijn opgeknapt, ingevet en in kisten verpakt.

Het administratieve zwaartepunt van Gered Gereedschap bevindt zich op het hoofdkantoor in Amsterdam. Hier worden aanvragen voor nieuwe projecten beoordeeld. De goedgekeurde aanvragen

worden uitgezet in de verschillende werkplaatsen in Nederland. De logistiek en de verschepingspapieren worden geregeld in Amsterdam. Ook de fondsenwerving en de landelijke voorlichting worden vanuit dit hoofdkantoor geregeld.

Naast het kantoor in Amsterdam staat de 'centrale' werkplaats. Deze werkplaats ondersteunt de overige werkplaatsen met raad en daad.

Een aanvraag kan worden ingediend middels de beantwoording van een algemene vragenlijst. Deze is op aanvraag bij Gered Gereedschap te verkrijgen en dient zo volledig mogelijk te worden beantwoord. Bij voldoende informatie wordt de aanvraag behandeld in een van de maandelijkse vergaderingen van de Commissie Projecten. Deze commissie beoordeelt of de aanvraag binnen de doelstellingen en criteria van Gered Gereedschap valt en beoordeelt tevens of het gevraagde gereedschap leverbaar is. De aanvragende organisatie wordt schriftelijk op de hoogte gesteld van deze besluitvorming.

Niet elk project wordt zomaar spontaan ondersteund. Al was het maar, omdat het aantal aanvragen de capaciteit inmiddels flink overstijgt. Ook de in 1998 gemaakte keuze voor een nieuw projectbeleid weegt erin mee. Kern hiervan is de samenwerking met een aantal organisaties, dat op een bepaald gebied al ervaring heeft met diverse projecten. Een fraai voorbeeld van deze werkwijze is de coöperatie met de (Nederlandse) Stichting Homeplan, die in Mexico kleinschalige bouwprojecten opzet voor de allerarmsten.

Stichting Gered Gereedschap heeft geen snelle service. Bij goedkeuring komt de aanvraag in eerste instantie op een doorlopende wachtlijst om vervolgens geadopteerd te worden door één van de werkplaatsen. De uiteindelijke levertijd is afhankelijk van de soort en hoeveelheid gevraagd gereedschap, aanwezige voorraad en mogelijkheden voor financiering en verscheping. In de regel moet rekening worden gehouden met een levertijd van tussen 6 en 12 maanden.

Financiën

Gelden komen binnen via fondsenwerving, sponsoring en particuliere donaties. Maar er is altijd een tekort. Zo moest een paar jaar geleden bijvoorbeeld de steun aan twee Indiase projecten noodgedwongen worden gestopt; de hoge invoerkosten (een dikwijls opgeworpen hindernis) bleken onoverkomelijk. Gered Gereedschap moet het voornamelijk hebben van donaties, hulp van de Stichting Doen en de Praxis. Daarom wordt er niet alleen gehoopt op een forse uitbreiding van het aantal goede gevers, maar ook op nieuwe inkomstenbron-

nen. Sinds 1999 wordt er in Nederland een verwijderingsbijdrage geheven op elektronische apparatuur. Gered Gereedschap heeft zich hard gemaakt voor een percentage van die opbrengst, aangezien zij een belangrijke rol spelen in het verwijderingstraject. Maar uit angst voor een precedentwerking wilde de NVMP, die dit traject uitvoert, hier niet aan meewerken. Het aanschrijven van de destijds verantwoordelijke minister, Jan Pronk, leverde alsnog een eenmalige bijdrage op. Maar het chronisch tekort aan geld blijft een terugkerend probleem.

Ontwikkeling

In de ruim twintig jaar na oprichting is de stichting Gered Gereedschap uitgegroeid van klein initiatief in een achtertuin tot een volwassen landelijke organisatie, dat met gereedschap succesvol vele ontwikkelingsprojecten een sterke impuls heeft gegeven. De vrijwilligers en donateurs zijn voor een groot deel verantwoordelijk geweest voor dit succes. Toch ziet de toekomst er minder rooskleurig uit dan gewenst; nieuwe donateurs en andere vormen van inkomsten zijn nodig, en tegelijkertijd

heeft het laatste kabinet aangekondigd flink te bezuinigen op gesubsidieerd werk, in een toch al economisch zwaar tij. De ID-banen staan op de tocht, wat een aanslag op de organisatie zou betekenen.

Informatie

Zeer uitgebreide informatie over de projecten die de Stichting Gered Gereedschap ondersteunt is te vinden op:

<http://www.pz.nl/gered-gereedschap/>

Post Adres:
Stichting Gered Gereedschap
Postbus 3767
1001 AN Amsterdam

Bezoek Adres:
M.van Bouwdijk Bastiaansestraat 32
1054 SP Amsterdam (WG-Terrein)
Tel. (020) 683 96 09
Fax (020) 612 45 02

Aynimundo: De kracht van het initiatief

Michaela Hordijk

Introductie

Aynimundo wordt gevormd door een team van jonge Peruaanse professionals die zich kosteloos of tegen gereduceerd tarief inzetten voor de bewoners van arme wijken in de Peruaanse hoofdstad Lima. Dit team wordt vanuit Nederland/Europa ondersteund door een werkgroep van vrijwilligers. De financiën voor Aynimundo worden voor een groot deel door leerlingen, ouders en vrijwilligers bijeengebracht.

Aynimundo ondersteunt initiatieven van de bewonersorganisaties en van de lokale overheid op twee manieren. Ten eerste levert Aynimundo professionele ondersteuning op het gebied van participatieve buurtontwikkeling, architectuur, civiele techniek, onderwijs en volwasseneneducatie. Het team trekt vaak letterlijk maandenlang met de mensen op – met buurtbewoners, gemeenteambtenaren, wethouders – om hen te helpen hun ideeën in technische projectvoorstellen uit te werken. Ten tweede stimuleert Aynimundo buurtinitiatieven met kleine financiële bijdragen.

Aynimundo is ontstaan uit een samenwerking tussen Europese en Peruaanse professionals en de bewoners in de krottenwijken. In 1995 organiseerde initiatiefneemster Michaela Hordijk in samenwerking met de Nederlandse architect Warmolt Lameris en een Peruaanse sociaal werker een serie participatieve buurtontwikkeling workshops in één van de krottenwijken van Lima. Het doel van de workshops was om samen met de bewoners een analyse te maken van de problemen in de wijk. De resultaten van dit onderzoek zouden gebruikt worden in het promotie-onderzoek van de initiatiefneemster. De bewoners bleken echter zeer sterk op de participatieve werkwijze te reageren. Na afloop van de workshops vroegen zij om ondersteuning. “Het is voor het eerst in jaren dat we weer van elkaar horen wat onze idealen zijn”. “We hebben veel meer met elkaar gemeen dan we dachten, door jullie weten we nu weer wat we zelf kunnen doen”.

De arme inwoners van Lima weten veel op eigen kracht te bereiken. Vaak komen zij met hun hele hebben en houden in een laadbak naar een leeg stukje woestijn aan de rand van de stad. Van stro-

matten wordt een hutje opgetrokken. In de loop der jaren wordt dan stap voor stap met de gehele buurt eerst de provisorische wegen aangelegd, er komt een publiek watertappunt, er worden trappen in de rotsen gebouwd en kleine, Andes-achtige terrassen worden aangelegd om huizen op te bouwen. Ook al wordt in de beginjaren van deze krottenwijken het water de bergen opgedragen, toch zijn er mensen die het voor elkaar krijgen groen in de woestijn te brengen; immers – zo zeggen ze zelf – een huis is geen huis als er geen planten naast groeien. Gemeenschappelijke ruimtes worden gemaakt die een crèche herbergen, en een gemeenschappelijke gaarkeuken waar goedkope maaltijden worden bereid en waar buurtvergaderingen plaatsvinden.

Deze zogenaamde ‘self-help’ heeft echter ook z’n beperkingen. Er is een groot tekort aan kwalitatief goede technische hulp bij het plannen en uitvoeren van bouwprocessen, wat resulteert in stedelijke chaos. Fouten die gemaakt worden in de eerste fase van het bouwproces resulteren later in grote problemen. Die problemen werden duidelijk in de workshops.

Aynimundo is opgezet vanuit het ideaal om de initiatiefkracht van de bewoners te versterken. In 1998 ging Aynimundo officieel van start. Er werd door de Nederlanders een cursus ‘ecologische stedelijke ontwikkeling voor Peruaanse arme wijken’ georganiseerd in de wijk waar de eerste workshops wer-

Bouw in Peru

den gehouden. Een aantal deelnemers aan deze cursus vormde na afloop het eerste team van Aynimundo. Zij werden gedurende enkele maanden 'on the job' getraind in participatieve buurtontwikkeling. In 8 maanden werd – gefinancierd door de Nederlandse ambassade – met de bewoners uit 8 arme buurten een stedelijk ontwikkelingsplan voor hun wijk gemaakt, dat werd geaccepteerd en goedgekeurd door de Peruaanse overheid.

Na ruim een jaar nam één van de jonge Peruaanse architecten de teamleiding en de organisatie over van de Nederlanders. Geleidelijk aan is Aynimundo een volledig door jonge Peruaanse professionals gedragen organisatie geworden, die vanuit Europa intensief wordt ondersteund. Sinds 2000 heeft Aynimundo een eigen rechtspersoon. Van 3 mensen is het uitgegroeid tot een vast team van 8 medewerkers en talrijke andere betrokkenen. Aynimundo begon in 8 buurten, nu zijn dat er meer dan het dubbele.

Deelnemers

Het Peruaanse kernteam van Aynimundo bestaat uit 8 mensen, drie jonge architecten, een ingenieur, twee 'educadoras' (opgeleid voor sociaal werk en educatie), een secretaresse en een boekhouder. Op ad hoc basis werken nog ruim 15 andere mensen mee, vooral tijdens de Zomerschool (vakantieprogramma voor de kinderen) en bij de ondersteuning van de jongerengroepen. Voorts komen er jaarlijks 2 tot 4 jonge mensen uit Europa voor een aantal maanden met Aynimundo meewerken.

De professionele staf van Aynimundo ontvangt een honorarium voor zijn werkzaamheden, om de eenvoudige reden dat zij anders dit werk niet zouden kunnen doen.

De werkgroep Aynimundo Europa bestaat uit 9 mensen. Deze 9 mensen – 4 uit Duitsland en 5 uit Nederland – komen ca. 6 keer per jaar een weekend bij elkaar om met de initiatiefnemers te werken.

Profijtgroepen

Er zijn drie verschillende profijtgroepen. Ten eerste de bewoners en buurtorganisaties die met Aynimundo werken: georganiseerde groepen inwoners van de arme wijken. Dit zijn in overgrote meerderheid jonge gezinnen die in (extreme) armoede leven. De mannen hebben los werk in de bouw, werken als taxichauffeur, ober of uitsmijter. De vrouwen verdienen bij door thuis voor anderen de was te doen, zelfgemaakte gerechten te verkopen, op te passen of een kleine kiosk aan huis te hebben. Ook de meeste kinderen van een jaar of 12 en ouder dragen wel op één of andere manier bij

aan het gezinsinkomen. In het eerste jaar werkte Aynimundo in 8 buurten, ruim 500 huishoudens (ruim 2500 mensen). Inmiddels is het een veelvoud, maar iets minder continu.

Nadat Aynimundo een aantal jaren de kracht van haar aanpak had bewezen met de bewoners ontstond er een tweede profijtgroep: de lokale overheid. Doorslaggevend hierin was de terugkeer naar de democratie in Peru, waardoor het mogelijk werd weer met de overheid samen te werken. Doordat Aynimundo professionele ondersteuning biedt, verbetert de kwaliteit van de projecten die door gemeente met de bewoners ondernomen wordt. Als Aynimundo ondersteunt kan de gemeente voor hetzelfde geld mooiere en grotere kleuterscholen laten bouwen. Doordat de bewoners ze samen met Aynimundo zelf bouwen, voelen zij zich mede-eigenaar en medeverantwoordelijk voor het onderhoud. Zeker in de gemeente Villa El Salvador – waar de gemeente streeft naar een sterk verbeterde verhouding met de bewoners – profiteert de gemeente van de inzet van Aynimundo.

De derde profijtgroep van Aynimundo is het team van Aynimundo zelf. Het zijn jonge mensen die in Aynimundo de kans zien aan hun ideaal te werken, en door Aynimundo worden ondersteund bij hun professionele ontwikkeling. Waar mogelijk faciliteert Aynimundo de verdere ontwikkeling en nascholing. De projectcoördinatrice volgt op dit moment een vervolopleiding en volgde een korte post-doctorale opleiding 'duurzame stedenbouw' aan een Nederlands instituut. De secretaresse – een ambitieuze jongere uit één van de jongerengroepen – volgt op kosten van Aynimundo verschillende deeltijdopleidingen. Het gehele team volgde een cursus 'ontwikkelingsperspectief van de mens', speciaal ontwikkeld rondom hun vragen. Aynimundo investeert in mensen, en wel in zoveel mogelijk mensen die bij het werk betrokken zijn.

Openingsfeest peuterspeelzaal

Draagvlak en begeleiding

Het draagvlak voor Aynimundo komt onder andere tot uiting in de Werkgroep Aynimundo Europa. Deze werkgroep bestaat uit Nederlandse en Duitse vrijwilligers uit zeer verscheiden beroepsgroepen, die het werk van de initiatiefnemers op twee manieren ondersteunen.

Ten eerste bieden zij mentale coaching. Voor zowel de Nederlandse initiatiefnemers als de Peruaanse projectcoördinatrice brengt dit werk veel spanningen met zich mee. Hoe verwerk je dat je voortdurend wordt geconfronteerd met schrijnende onrechtvaardigheid en problemen die je niet kunt oplossen? Hoe vind je de juiste balans tussen je inzetten en verbinden en jezelf beschermen? Maar ook wat betekent het om zo duidelijk met twee continenten verbonden te zijn? Hoe ga je er mee om dat je niet meer helemaal in je eigen cultuur past, maar ook niet in die van het andere continent? De werkgroep Aynimundo Europa biedt de initiatiefnemers een vrije ruimte om deze thema's te bespreken. Ook heeft de Werkgroep het proces begeleid waarin het initiatiefnemerschap geleidelijk van de Nederlandse naar de Peruaanse teamleden overging. Ten tweede ondersteunt de werkgroep Aynimundo Peru bij de fondswerving.

Het draagvlak blijkt ook uit de financiële ondersteuning die Aynimundo ontvangt. De fondsen voor Aynimundo worden geworven door schoolkinderen, door de vrijwilligers van de stichting Emmaus en door donateurs. Er zijn drie scholen – één lagere school en twee middelbare scholen – die regelmatig acties houden waarvan de opbrengst voor Aynimundo is bestemd. Deze acties kunnen sponsorlopen zijn, maar ook straattheater, auto's wassen, boodschappen doen of zelfgemaakte kaarten verkopen. Daarnaast wordt Aynimundo ondersteund door enkele kleinere stichtingen en door de Duitse Zukunftstiftung Entwicklungshilfe.

Werkwijze

De werkgebieden zijn:

- Participatieve buurtontwikkeling (publieke ruimten, parken, scholen, buurtlokalen etc)
- Onderwijs, opvoeding, kinderprogramma's
- Ondersteuning jongerengroepen

Er gelden maar enkele condities voor samenwerking met Aynimundo. De belangrijkste conditie is dat de aanvrager zelf aantoonbaar initiatiefnemer is. Een tweede voorwaarde is dat het initiatief binnen zijn of haar gemeenschap breed gedragen wordt. En het moet een initiatief zijn waaraan Aynimundo op zinnige wijze ondersteuning kan geven met haar professionele (en eventueel financiële) inbreng.

Het team van Aynimundo ondersteunt de bewoners door hun plannen serieus te nemen, ze aan te spreken op hun eigen mogelijkheden en hun gevoel van verantwoordelijkheid voor hun buurt te voeden. Aynimundo neemt nooit zelf initiatief, maar stelt zich beschikbaar als zij door anderen wordt benaderd. Het kan zijn dat buurtbewoners met een voorstel komen, maar het kan ook een wethouder, een burgemeester of een organisatie zijn die Aynimundo met een voorstel benaderen.

De eerste stap is om met de initiatiefnemers het plan goed door te spreken. De eerste vraag die beantwoord moet worden is of het team over de expertise beschikt om de initiatiefnemers te ondersteunen. Als dat het geval is, moet onderzocht worden of het initiatief ook buiten de kring van initiatiefnemers voldoende draagkracht heeft. Dit gebeurt door de initiatiefnemers een serie workshops te laten organiseren, waar het voorstel met een grotere groep mensen wordt uitgewerkt. Vaak gebeurt dit met behulp van participatieve planning: de betrokkenen (meestal de inwoners van een buurt) werken hun voorstellen uit in een serie ontwerpen.

Als de grotere groep heeft besloten wát er precies moet gebeuren, onderzoekt het team samen met hen welke activiteiten ze zelf kunnen ondernemen en voor welke activiteiten ze ondersteuning van derden nodig hebben (in geld of in mankracht). Hierbij is het van het grootste belang dat de verantwoordelijkheid bij de initiatiefnemers zelf blijft liggen. Aynimundo stelt slechts haar professionele expertise ter beschikking: hulp bij het maken van de plannen, het vertalen van de voorstellen in technische tekeningen, het opstellen van de begroting. De volgende stap is dat Aynimundo begeleidt bij het indienen van de voorstellen bij bijvoorbeeld de lokale of de nationale overheid. Zelfs als Aynimundo de supervisie van een bepaald project op zich neemt – bijvoorbeeld de kwaliteitsbewaking tijdens een bouwproces – is zij slechts verantwoordelijk voor de kwaliteitsbewaking, en niet voor het gehele project.

De werkwijze van Aynimundo vraagt veel tijd, aandacht en sociale vaardigheden. Voor veel inwoners is het de eerste keer dat hun plannen het uitgangspunt zijn, en niet de plannen van iemand anders. Bovendien speelt Aynimundo zoveel mogelijk in op de lokale situatie. Hoe meer de plannen en projecten in de Peruaanse samenleving zijn ingebed – bijvoorbeeld doordat de financiering van de lokale of nationale overheid komt – hoe meer kans er is dat een initiatief ook na afronding van de steun van Aynimundo levensvatbaar blijft. Omdat de bewoners zelf hun park verzorgen. Omdat de overheid

de salarissen van de kleuterjuffen betaalt. Of omdat de ouders het onderhoud van de kleuterscholen zelf financieren, omdat ze zo trots zijn op wat ze zelf hebben gebouwd.

Deze werkwijze heeft de afgelopen jaren haar effectiviteit bewezen. In de eerste jaren werkte Aynimundo nog veel met giften uit Europa, ook voor de uitvoering van projecten. In 2001 wist Aynimundo al ongeveer € 25.000,- aan investeringsfondsen in Peru zelf te genereren, voornamelijk door met de gemeente samen te werken in het kader van een experiment met 'participatory budgeting'; buurtorganisaties beslissen mee over de besteding van het gemeentelijk investeringsbudget. In 2002 wist het team van Aynimundo zelfs een investeringsbudget van € 135.000,- te genereren, dit keer door in samenwerking met buurtorganisaties en de gemeente projectvoorstellen bij de nationale overheid in te dienen. Fondsen geïnvesteerd in het team van Aynimundo kan dus met recht 'seed money' worden genoemd. Het betekent echter ook dat het team van Aynimundo de ruimte moet krijgen in te gaan op lokale ontwikkelingen, dit geldt zowel voor de buurt als voor ontwikkelingen bij de lokale en nationale overheid. Het meebewegen met de lokale dynamiek staat op gespannen voet met de door de meeste geldschieters geëiste strakke projectplanning en programmering.

Financiering

De begrotingen worden jaarlijks opgesteld in samenwerking met Werkgroep Aynimundo Europa. In Peru genereert Aynimundo op eigen kracht investeringsfondsen bij de lokale en nationale overheid.

Voor Aynimundo komen de noden, plannen en mogelijkheden van de bewoners op de eerste plaats. De plannen en mogelijkheden van de (lokale) overheid zijn eveneens van grote invloed op de aard, omvang en planning van de projecten van Aynimundo. Aynimundo wil professionele kwaliteit ten dienste stellen van mensen die daar nog nooit gebruik van hebben kunnen maken. Dit betekent dat er een financiële basis moet worden gecreëerd die het team van Aynimundo in de gelegenheid stelt in te spelen op de lokale behoeften, en zich niet in de eerste plaats te richten op de wensen van de geldschieter. Het betekent dat het team van Aynimundo eerst werkt op grond van een vertrouwenskrediet en pas achteraf verantwoording aflegt. Dit is voor de traditionele structuren van ontwikkelingssamenwerking niet hanteerbaar, daar noemde men Aynimundo eens 'te innovatief om te kunnen financieren'. Bij hen moet lang van te voren en precies omschreven zijn welke projecten wanneer zul-

len worden uitgevoerd en met welke specifieke budgetten.

Aynimundo is dus aangewezen op particuliere schenkingen en innovatieve geldschieters. Op dit moment heeft het team van Aynimundo ca. 32.000,- per jaar nodig voor honoraria, kantoorkosten en transportkosten. Globaal wordt de helft hiervan opgebracht door acties van scholen en vrijwilligers, de andere helft door stichtingen. De werkgroep Aynimundo Europa is verantwoordelijk voor de fondswerving. De ten behoeve van Aynimundo gegenereerde fondsen zijn ondergebracht bij de Stichting Triodos Fonds te Zeist.

Het is inmiddels wel duidelijk geworden dat de financiële situatie de groei van Aynimundo ernstig belemmert. Het is met name het gebrek aan zekerheid en continuïteit dat Aynimundo parten speelt. In de nabije toekomst zal toch naar een financier gezocht moeten worden die in ieder geval een deel van de basiskosten van het team voor langere tijd voor zijn rekening wil nemen, opdat de door de werkgroep Aynimundo Europa geworven fondsen kunnen worden ingezet voor groei en innovatie.

Organisatie

In Peru is Aynimundo geregistreerd als 'Asociación Civil', dat wil zeggen 'burger-associatie'. De Peruaanse wetgeving biedt haar burgers de mogelijkheid zich voor de meest uiteenlopende doelstellingen onder deze noemer in de vorm van een rechtspersoon te laten registreren: als buurtorganisatie, als ouders die een school willen starten, als comité dat een park wil opbouwen: als het maar een initiatief van algemeen nut en zonder winst oogmerk betreft.

Voor de aard van Aynimundo – een team van zelfstandige geëngageerde professionals – is dit een ideale rechtsvorm. Een Asociación Civil moet wel

Biologische waterfiltering bij huis

een bestuur hebben. Het bestuur van Aynimundo bestaat uit de projectcoördinatrice, een buurtleider die vanaf het allereerste uur bij het werk betrokken is, een leerkracht van de Pedagogische Academie die betrokken is bij de (na)scholingsactiviteiten en één van de oorspronkelijke Nederlandse initiatiefnemers. De dagelijkse leiding en beslissingen zijn in handen van de projectcoördinatrice.

De werkgroep Aynimundo Europa heeft er bewust voor gekozen geen eigen rechtspersoon te vormen.

De kern van het initiatief ligt immers in Peru.

Informatie

Aynimundo Peru
Veronica Rondon Rodriguez (coördinatrice)
Pasaje Solari 121-dto 205
Barranco – Lima
Peru
Fax 00-51-1-4671474
E-mail info@aynimundo.org
Website www.aynimundo.org

Aynimundo Europa
p/a Babs Kruisdijk
Strandwal 48
2241 ML Wassenaar
Email: babs@aynimundo.org

Overzicht afgeronde projecten 1998-2001

- *Verkavelings-/stedelijk ontwikkelingsplan voor 8 buurten (ruim 500 huishoudens in extreme armoede). Dankzij samenwerking met de nationale overheid hebben alle gezinnen inmiddels een eigendomstitel. (1998, kosten € 10.000,-)*
- *Ontwerp en aanleg van een park door een jongerengroep (1999, kosten ca. € 10.000,-)*
- *Videodocumentaire voor en door jongeren (2000, kosten ca. € 1500,-)*
- *Ontwerp en bouw twee kleuterklassen (2000-2001, kosten ca. € 15.000,-)*
- *Verbouwing oude kleuterklassen tot jongerenhonk (2001, kosten ca. € 1500,-)*
- *Zomerschool 2001: 7 weken lang cursussen en creatieve activiteiten in de kleuterklassen en het jongerenhonk. Totaal ruim 80 kinderen, 30 jongeren en 40 volwassenen in de cursussen (2001, kosten € 2000,-)*
- *Aanleg van waterzuiveringsinstallatie op buurtniveau en een klein door de bewoners aangelegd park dat met het gezuiverde water wordt geïrrigeerd. (2001, bijdrage van Aynimundo ca. € 5.000,- overige kosten door andere organisaties opgebracht)*